

СУЛЕЙМАНОВА СУСАННА РЕФАТІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу*

ГЕНЕЗА ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ

Медіація – метод вирішення конфліктів, який застосовувався з давніх часів. У багатьох культурах медіація використовувалася як основний метод вирішення суперечок, а не альтернативний. Як писав історик права Ерік Аннерс у додержавних племенах була кровна помста. Той рід, який відчув на собі образу, виражену, наприклад, у формі вбивства одного зі своїх членів представниками іншого роду, відповідав напавшим помстою, завдаючи їм удар у відповідь. Така відплата могла призвести до виникнення між родовими групами, які вступили у ворожнечу цілої серії актів помсти, тобто до відкритої війни між цими групами. Навіть менш серйозні образи, відмінні від навмисного вбивства або ненавмисного позбавлення життя, наприклад грабіж або крадіжка, також могли викликати взаємну ворожнечу. І навіть позбавлення цінного майна, особливо в небагатому суспільстві, часто однозначно розцінювалося як загроза самого життя і як результат викликало відповідну реакцію. Сам ризик бути підданим кровній помсті або можливість виникнення ворожнечі чинили сильний тиск на членів роду в плані прагнення до миру між різними родовими групами. У разі виникнення міжродової ворожнечі ніколи не можна було передбачити заздалегідь, чим саме може закінчитися ця ворожнеча, бо дві ворогуючі між собою родові групи могли знищити одна одну до останньої людини. В описаній ситуації вже все плем'я починало виявляти зацікавленість у встановленні миру між родовими групами. Для припинення військових дій між родовими групами у племені була відповідна владна інстанція в формі народних зборів, яка могла укласти мир. Народні збори, як правило, складалися з чоловіків, здатних носити зброю і в цьому сенсі представляли собою таких же воїнів, з яких складалося і саме військо племені. Вони мали всі підстави своїми порадами сприяти переговорам про примирення ворогуючих сторін: плем'я не було зацікавлене у втраті своїх боездатних членів. Саме з таких переговорів про примирення, що мали місце в родовому суспільстві, згодом і виникло примирне право, яке було договором про укладення миру між ворогуючими родовими групами [1, с. 13].

У часи Османської імперії деякі види улемів здійснювали посередництво в сучасному розумінні, що показує, що цей метод зовсім не чужий і в анатолійській культурі. Тому медіація не є нещодавно знайденим методом мирного вирішення конфліктів.

Посередництво в сучасному розумінні почало застосовуватися в США наприкінці 1960-х років. Цей метод вирішення суперечок серед комерційних, етнічних та релігійних груп, є прикладом сучасної медіації. Конференція імені Р. Паунда під назвою «Причини невдоволеності населення адмініструванням системи правосуддя США», яка відбулася в

1976 році, прийнята як важлива віха розвитку медіації. Після цієї конференції було вирішено перетворити суди у центр вирішення суперечок, який керуватиме не лише місцем судового розгляду, але й допомогатиме знайти найбільш прийнятний засіб вирішення спорів. Результатом конференції стало заснування різних моделі медіації: як позасудової, так і в межах судового процесу, як добровільної, так і обов'язкової. Сьогодні медіація широко використовується у багатьох країнах світу, зокрема у Великобританії, Австрії, Франції, інших країнах Європейського Союзу тощо. У 2002 році Генеральною Асамблеєю ООН визнаючи цінність для міжнародної торгівлі методів урегулювання комерційних суперечок, в яких сторони в суперечці просять третю особу або осіб надати їм допомогу в їх спробах полюбовно вирішити суперечку, відзначаючи, що такі методи врегулювання суперечок, що позначаються такими термінами, як «погоджувальна процедура» і «посередницька процедура» і термінами аналогічного змісту, все ширше застосовуються в міжнародній і національній комерційній практиці в якості альтернативи судового розгляду, було прийнято типовий закон ЮНСТРАЛ Комісії Організації Об'єднаних Націй по праву міжнародної торгівлі про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру. Європейський Союз, на який вплинули ці події, підготував Зелену книгу про альтернативні процедури вирішення спорів у цивільному та господарському праві у 2002 році. У 2008 році було прийнято Директиву Європейського парламенту і Ради (2008/52 / ЄС) про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах. У Резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 про жінки, мир та безпеку у 2000 р. серед іншого зазначено про необхідність активізації активної участі жінок у запобіганні та врегулюванні конфліктів і в миробудуванні і підкреслюючи важливість їх рівноправної і всебічної участі у всіх зусиллях по підтримці і сприянню зміцненню миру і безпеки та необхідність посилення їх ролі в процесі прийняття рішень щодо запобігання та врегулювання конфліктів. Таким чином встановлено взаємозв'язок між медіацією та гендерною ознакою, що забезпечило основні гендерні аспекти щодо базової медіації. Важливим етапом розвитку медіації стало підписання 7 серпня 2019 року в Сінгапурі Конвенції ООН «Про міжнародні угоди за результатами медіації». Сінгапурська конвенція покликана стати інструментом сприяння міжнародній торгівлі та просуванню медіації як альтернативного та ефективного методу вирішення торгових спорів. Вона гарантує, що угода, досягнута сторонами в результаті медіації, стає обов'язковою та підлягає виконанню, відповідно до спрощеної процедури в іноземній юрисдикції. Україна – серед країн – підписантів.

У нашій країні інститут медіації, на жаль, ще не має належного законодавчого підґрунтя. Починаючи з 2010 року, українські медіатори заручилися підтримкою парламентарів та зареєстрували в Верховній Раді більше десяти законопроектів про медіацію. Однак через нестабільну політичну ситуацію, постійні зміни урядів та парламентські вибори закон досі не прийнято. У травні 2015 року в Україні був виданий Указ Президента «Про Стратегію реформування судоустрою, судо-

чинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» № 276/2015 (далі – Стратегія) в якому зазначено, що «на сьогодні система правосуддя не виконує поставлені перед нею завдання на належному рівні. Основними чинниками такої ситуації є: абсолютизація принципу про поширення юрисдикції судів на всі правовідносини; у тому числі нерозвинена система альтернативних методів вирішення спорів; Серед заходів, якими передбачається підвищення ефективності судової системи в Стратегії, серед іншого, пропонується: »розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації й посередництва..».

Певне підґрунтя для впровадження медіації має галузеве законодавство. Так, у кримінальному процесуальному кодексі України – глава 35 (провадження на підставі угод) передбачено порядок укладення угод про примирення. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року передбачає право укладення мирових угод, не деталізуючи як вони укладається і вводить інститут «Врегулювання спору за участю судді».

Також вперше на законодавчому рівні, у статті 16 ЦПК України (в редакції від 15 грудня 2017 року) передбачено основні положення досудового врегулювання спору: 1. Сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом. 2. Особи, які порушили права і законні інтереси інших осіб, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення претензії чи позову.

У частині 2 статті 70 ЦПК України, (в редакції від 15 грудня 2017 року) закріплено, що особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням послуг посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору, не можуть бути допитані як свідки про такі відомості. Таким чином, медіація знаходить певне законодавче підґрунтя в Україні. Наступним кроком повинно бути прийняття профільного закону про медіацію.

Список використаної літератури:

1. Аннерс Э. История европейского права / Пер. со швед. Москва : Наука, 1994. С. 11-20.

Ключові слова: посередництво, медіація, генеза медіації, конфлікт, суперечка, процедура примирення.

Ключевые слова: посредничество, медиация, генезис медиации, конфликт, спор, примирительная процедура.

Key words: mediation, genesis of mediation, conflict, dispute, conciliation procedure.